

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 42

ה'תשפ"ו

פרשת נח

פרשת נח

בין הדברים שכתבתי בשבוע שעבר, כתבתי על הנלמד מענייני מעשה בראשית ונח ועוד עניינים רבים בתורה ובנביאים ובכתובים שאין בהם מצוות או הלכות, ונראים לנו כמעשים וסיפורים. הבאתי שבעניינים אלה נמצאים החלקים הפנימיים של המצוות, או כפי שיש מגדירים זאת "הנשמה של המצווה".

בין העניינים הנלמדים מפרשתנו, אני מביא כאן שני ציטוטים מדברי הרמב"ן. דברים שאמורים להיות פשוטים לכל בר בי רב, אך בזמננו לעתים נוצר בלבול בנושא, וכתוצאה מכך יש רבים שקצת קשה לעמוד על הדברים. לא אאריך כאן בדוגמאות, ודי למבין.

על 'מלאה הארץ חמס' כותב הרמב"ן: ולא הזכיר השחתת הדרך ... מפני שהוא מצוה מושכלת אין להם בה צורך לנביא מזהיר ועוד שהוא רע לשמים ולבריות והנה הודיע לנח החטא שעליו בא הקץ הגיע הצפירה

עניין נוסף מביא הרמב"ן בפירושו על הפס' 'מכל בשר': ידוע כי החיות רבות מאד ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם והרמש הרומש על הארץ רב מאד גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר. ... והנה יצטרך להביא מכלם שילידו כמותם וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר כיוצא בה אבל הוא נס החזיק מועט את המרובה. ואם תאמר יעשנה קטנה ויסמך על הנס הזה. ראה הי"ת לעשותה גדולה כדי שיראו אותה בני דורו ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול וכנוס הבהמה והחיה והעוף לתוכה אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה למעט בנס כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשות מה שביד אדם לעשות והשאר יהיה בידי שמים.

בהקשר לכך, אני מביא כאן מתוך מאמרו של ידידי הרב יהודה אפשטיין שליט"א שפורסם בעלוננו היומי שמע ישראל. מפאת חוסר המקום קצתי קצת מהמאמר. המאמר בשלמותו נמצא אצלי, ואשמח לשלחו לכל המעוניין (מומלץ מאד להצטרף אצלו למינוי על העלון הנפלא היומי).

פרשת נח. אמונה – בשעת ניסיון

אחר שראינו את תחילת התפתחותה של האנושות בפרשת בראשית, כשאדם הראשון גורש מגן עדן אחר שנכשל במבחן האמונה ואכל מעץ הדעת, מבארת התורה כיצד הלך העולם והתדרדר עד שהגיע למצב הקרוב לכיליון בדור המבול, ולאחר מכן – בדור הפלגה, כאשר מרדה כל האנושות בבורא עולם, ונח נותר לבדו נאמן לה'. אחר נח היו עשרה דורות נוספים, בהם לא עבדו את ה' כי אם יחידים, עד שבא אברהם אבינו, עמודו של עולם, והעמיד את דת האמת על תילה, תוך שהוא קורא בשם ה' אלוהים ומקבץ אלפים ורבות לעבדו. כל התאור של מעשה אברהם – התנגדותו לנמרוד, המשפט שנערך לו, נס הצלתו ושאר אותם המאורעות – לא נאמר אלא ברמזים דקים בפסוקים, ונאמרו במפרשים בסוף פרשתנו ובתחילת פרשת לך לך מספר טעמים לכך. אנו נשתדל לעמוד על אותן אבחנות המובאות בפסוקים ובדברי חז"ל, המשמשים לנו כתמרורי דרך במגמתנו לעמוד על צורת הנהגת ה' את עמו ולהבין את חובותינו כלפיו.

ידוע המדרש בבראשית רבה (לה, יג), המתאר את העמדתו למשפט של אברהם בידי נמרוד והצלתו מכבשן האש. בסוף אותו מדרש, אחר תאור הצלתו של אברהם, מובא התאור הבא: הוה תמן הרן קאים פלוג (עמד שם הרן והיה חצוי בדעתו), אמר - מה נפשך, אם נצח אברהם, אנא אמר מן דאברהם אנא, ואם נצח נמרוד, אנא אמר דנמרוד אנא. כיון שירד אברהם לכבשן האש וניצול, אמרין ליה - דמאן את, אמר להון - מן אברהם אנא. נטלוהו והשליכוהו לאור ונחמרו בני מעיו, ויצא ומת על פני תרח אביו".

אל מול דמותו של אברהם, איש האמת המוכן למסור את נפשו על דבר ה' בלא לחשבן מה כדאי לו לעשות ... אשר בעוד שתי פרשיות יהיה מוכן גם לשחוט את בנו מחמדו בכדי לקיים את ציווי ה', אנו מוצאים את אחיו הרן במלוא עליבותו. הרן אינו מעוניין בדווקא לנקוט את העמדה המנוגדת לאמת. הוא אינו רשע להכעיס כנמרוד. הוא 'קאים פלוג' – עומד וחצוי בדעתו. לאמיתו של דבר דעתו ברורה. הוא בעד הרן! הוא בעד עצמו! על-פניו הוא עוטה מסכה של 'שיקול דעת', של 'מתינות', של 'פרספקטיבה רחבה'. אל מול אברהם אבינו הקופץ אל כבשן האש, עומד הרן, משקיף מן הצד ומחשבן – מי ינצח? שם, בחגיגת הניצחון – הוא רוצה להיות בכל מחיר, ולא כל-כך משנה לו עם מי. על מה נחלקו? מי באמת צודק? מה הדרך הנכונה בה לך האדם? שאלות אלו פחות מעניינות אותו.

את בניו של הרן אנחנו פוגשים במשך כל הדורות של ההיסטוריה. בנו הביולוגי לוט, אשר התלווה לאברהם עד שדרכיהן נפרדו כשלא יכל לעמוד בעול האידיאולוגי, היה אף הוא חצוי בדעתו. גם כשראה בחוש את עונש ה' הניתן על סדום, רצה בכל מאודו ליהנות מכל העולמות יחדיו – להשאר בסדום ועם זאת לא לזנוח כליל את תורת אברהם. המלאכים היו צריכים לאחוז בידו ולגרור אותו החוצה מסדום – ושימו לב לטעם השלשלת במילה 'יתמהמה'. יש כאן 'התמהמהות אידיאולוגית'. הוא דבק בעקביות באותו ספק, באותה

התלבטות, ואינו מוכן להכריע – כי הוא יודע שהכרעה נושאת בחובה הקרבה ומסירות נפש – מושגים הרחוקים ממנו. הרי למה באמת אי אפשר ליהנות מכל העולמות – של אברהם ושל סדום, של תורת ה' ושל הדמוקרטיה המערבית, של מדינה יהודית-דמוקרטית עם שוויון לכולם והמנון לאומי שאומר 'נפש יהודי הומיה'?

רבים רבים הם ממשיכי דרכם של הרן ושל בנו לוט. הכרנו אותם בבית שני, כאשר ניסו 'לגשר' בין תורת ה' לתרבות יוון. הכרנו אותם בעת החדשה כאשר ניסו 'לתקן' את היהדות ולהתאים אותה לערכי ההשכלה באירופה. הכרנו אותם לכל אורך ההיסטוריה. אותם אנשים, אשר לאמיתו של דבר לא האמינו בדבר מלבד נוחותם האישית, ובכדי לחיות בנח עם כל העולמות טענו שהם מאמינים בכל הערכים יחדיו – גם כשכל בר דעת מבין שהסתירה המובנית בין הערכים השונים אינה מאפשרת זאת באמת. אי אפשר לרבע את המעגל, אי אפשר להאמין שה' ברא את העולם ולעבוד לאש, אי אפשר להאמין בתורת משה ובפילוסופיה המערבית הבנויה על כפירה ואי אפשר שתהיה מדינה יהודית ודמוקרטית כפי שהמערב הגדיר את הדמוקרטיה.

נכון, נח לחיות באשליה, נח לעמוד בצד המנצח תמיד ולשלם מס שפתיים לכל הדעות יחדיו. לכן רבים הם אותם ממשיכים של הרן, אף שבהגיון כל אחד מבין שאין לדרך זו כל בסיס. וכמה קשה היא דרכו של אברהם, כמה כחות דרושים בכדי למסור את הנפש, להקריב, להכריע בעד האמת ונגד השקר ולשאת בתוצאות, גם כשאין כל הבטחה שתצא בשלום מכבשן האש. לא תמיד מדובר דווקא על הקרבת החיים. לעתים ההקרבה היא בפרנסה, וכמעט תמיד יש לה מחיר חברתי. רבים כך-כך הם אלו שמוכנים לחיות בשקר כל ימי חייהם ובלבד שלא ילעגו להם אי-אלו בני-תמותה.

אולם לא אלמן ישראל! מאז אברהם אבינו, ידע עמנו רשימה שלמה ומפוארת של יהודים גדולים כמו גם פשוטים אשר מסרו את נפשם למען האמת – דניאל, חנניה, מישאל ועזריה, חנה ושבעת בניה, ועוד רבים במשך כל הדורות כמו רבים מיהודי ברה"מ ששמרו במסירות נפש על גחלת היהדות – אלו תלמידיו של אברהם אבינו, ולאורם נלך בגאון!

קאים פלוג גם בבית המקדש

אוסף על דברי הרב אפשטיין עוד דוגמא של כאלה המנסים 'לגשר' בין תורת ה' לתרבויות שונות: בין בימי בית ראשון ובין בימי בית שני, עמדו רשעים מתוך עם ישראל שניסו -ולפעמים הצליחו- להשתלט גם על הקדוש והיקר לנו מכל: **בית המקדש**, בית ה'. בשני המקדשים שהיו לנו וחרבו בעווה"ר היו זמנים בהם עמד פסל בתוך בית המקדש, היו זמנים בהם היתה עבודת בית המקדש נתונה כולה או רובה בידי זרים. בחלק מהמקרים התנהלה עבודת בית המקדש כמעט כסדרה באופן רשמי, אך נוסף על כך היו עוד כמה פרטים בתוך בית המקדש. האם האחראים לכך לא ראו סתירה במעשיהם? את התשובה לכך מצינו במאמרו של הרב אפשטיין.

הנוגע לענייננו בקשר לדוגמא זו: כל המתבונן ורוצה להבין, מבין כי אנו נמצאים כעת בתקופה של קץ מגולה (הרבה יותר מהסימן שקבלנו בדברי הנביאים ועליו אמרו חז"ל 'אין לך קץ מגולה מזה'). לעת עתה נמצאים בשלטון רשעים הרוצים לעקור תורה מעם ישראל. רח"ל. לא אכנס כאן לעצם העניין העיקרי עליו דנים כעת. מדובר במכלול של כמה פרטים דקים, ובאמת אין כאן המקום להאריך (גם לפעמים קשה לומר בעניינים אלו בצורה שלא יגרמו לכל מיני שועלים לתלות דברים מסויימים בדברים שנאמרו או שלא נאמרו).

יש דבר אחד ברור: אילו היה כאן בארה"ק רוב של שומרי תורה ומצוות (והדבר לא רחוק כלל מלהיות מציאות), היה השלטון כיום נתון בידי שומרי תורה ומצוות ויכול להתנהל על פי תורה. כמובן שאיני מתייחס למואסים בארץ חמדה, ומתחנפים לגרועים שבשונאינו. את אלה כנראה שאיננו צריכים כאן. אם יהיו כאן, יתכן שתקיא אותם הארץ. ישארו להם שם על אדמת נכר ויבחרו להם ראש עיר אתו יוכלו לחיות בשלום כפי שספרו לנו בעשרות השנים האחרונות על החיים ב"שלום" במדינות הערביות (שלום כזה בו היהודי נתון משמש כסמרטוט של בן ישמעאל). אני מדבר רק על יהודים השומרים תורה ומצוות ומבינים את חשיבותה של ארץ הקדש. אמא-ציון פושטת את זרועותיה כדי לקבל את בניה. ועדיין לא מאוחר.

הוא הדין לעניין בית המקדש: בהחלט יתכן כי לא ירחק היום בו תנתן אפשרות לבנות שוב את בית המקדש באישור השלטונות ואולי אפילו באישור איש העסקים הדוד מאמריקה שברצותו... וברצותו.... הכל לפי מה שמשתלם לו באותו רגע. לאור מה שארע בימים בהם בית המקדש היה קיים, עלינו להתחיל לחשוב על הדרכים לבניין בית המקדש וחיידוש העבודה. מי ישלוט בבית המקדש? הגיע הזמן לתת את הדעת על כך.

השלמה לעלון קודם. התאמת החופשות בבתי הספר הכלליים לתאריך היהודי בלבד

בעניין הצעתי לשינוי ימי החופשות בבתי הספר הכלליים, והתאמתם לתאריך היהודי בלבד. כתבתי שאת שנת הלימודים יפתחו בז' אלול. תקון טעות: התכוונתי לכתוב ר"ח אלול. ועל כך כתבתי שאת השבוע הנחסר מהחופש הגדול ישלימו בשבוע שאחר חג הפסח. אכתוב כאן בקצרה את הצעתי:

שנת הלימודים תתחיל בר"ח אלול. עד יום הכיפורים יוכלו ללמוד כראוי על חדש אלול, ר"ה, יר"כ, סוכות, ושמיני עצרת. לא פחות חשוב: ענייני מעשה בראשית (בשבוע בו חוזרים ללימודים לאחר חג הסוכות, יש לא יותר מחמשה ימי לימודים).

שנת הלימודים תסתיים בז' תמוז, כך שיהיה זמן ללמוד גם על ענייני חרבן בית המקדש וכדומה, ומצד שני לא יצאו לחופשה בתוך ימי האבלות של בין המצרים (בתקווה שעד שיוכלו ליישם תכנית זו, כבר יבנה בית המקדש).

לחופשת הפסח ניתן להוסיף שבוע אחד לאחר חג הפסח.

מספר הצעות נוספות בעניין, אכתוב א"ה בל"ג בעלון הבא.

להערות והארות בענייני העלון: **יחנת נוימן** קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com
ניתן לתרום (גם הנעזרות ל"ע", להצלחת, וכד') בעמדות נדרים פלוס: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחבורים'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

פרשת נח: מנחה בחול: 5:45. מנחה עש"ק ובשב"ק: 5:10. שחרית בשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצש"ק: 6:25.
פרשת לך לך: מנחה בחול: 4:40. מנחה עש"ק ובשב"ק: 4:00. שחרית בשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצש"ק: 5:20.